

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ МІЖ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Цифрові технології активно використовуються в багатьох галузях економіки і в першу чергу в вищій освіті. У підготовці майбутніх фахівців сучасні цифрові технології використовуються за напрямками: як засіб підтримки освітнього процесу; як об'єкт вивчення. Для успішного формування цифрових компетентностей (ЦК) студентів, насамперед викладачі повинні володіти ЦК на високому рівні. Недостатній рівень ЦК викладачів, навіть за дуже високих фахових знань, унеможливує формування високого рівня цифрової компетентності здобувачів освіти [1].

Обов'язковою умовою результативного проведення навчальних занять, офлайн чи онлайн, є своєчасний зворотний зв'язок між учасниками освітнього процесу протягом усього навчання. Зворотний зв'язок відіграє ключову роль у навчанні і впливає на його результати. Особливо актуальним стає питання організації зворотного зв'язку при дистанційному та змішаному навчанні, а також між учасниками освітнього процесу заочної форми навчання. Актуальність пояснюється тим, що студенти обмежені у можливості отримати додаткові консультації під час виконання індивідуальних та контрольних робіт, відповіді на організаційні питання.

Зворотний зв'язок в освітньому процесі – це інструмент, який дає уявлення про те, як проходить навчальний процес; інформує викладача про досягнення та проблеми студентів, а студентів – про якість засвоєння навчального матеріалу. За допомогою зворотного зв'язку викладач може: забезпечити оцінювання знань, умінь і навичок студентів; отримати інформацію про навчальну діяльність здобувачів освіти; про хід навчального процесу; прокоментувати виконану роботу; дати додаткове пояснення, відповісти на запитання, організувати обговорення; повідомити про наявність нового матеріалу; оголосити про зміни у навчальному процесі; нагадати про наближення дедлайну тощо.

Зворотний зв'язок (або фідбек) – складова формуального й сумарного оцінювання. Основною метою оцінювання здобувачів освіти в умовах організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного або змішаного навчання є не перевірка і контроль знань, а забезпечення зворотного зв'язку викладача зі студентом. Формувальне оцінювання (оцінювання для навчання) – це зворотний зв'язок, який студент отримує впродовж проходження курсу; це будь-яка відповідь стосовно робіт студентів зі сторони викладача [2;3].

Формувальне оцінювання передбачає надання студентам підтримки, коригування засобів та методів навчання у випадку виявлення їх неефективності. Головна мета – дати студенту інформацію про те, як триває процес навчання, про поточний рівень навчальних досягнень. Формувальне оцінювання дозволяє студенту вдосконалити та розвинути підхід до завдання; визначити ключові сфери, які потребують додаткової уваги. Головні вимоги до формуального оцінювання: обов'язково потрібно, щоб оцінювання було пов'язаним із результатами навчання; містило коментарі до оціненої роботи; було своєчасним [2;3].

Сучасні цифрові технології надають можливості організувати якісний зворотний зв'язок між учасниками освітнього процесу у двох форматах: синхронному та асинхронному.

Синхронний формат зворотного зв'язку передбачає взаємодію між викладачами та студентами в режимі реального часу, тобто всі учасники одночасно знаходяться в одному віртуальному середовищі або спілкуються за допомогою аудіо- та відеоконференцій.

Перевагою використання відеоконференцій є те, що даний формат організації зв'язку найближчий до традиційного формату аудиторних занять; забезпечує викладачів та студентів

миттєвим зворотним зв'язком, оскільки дає студенту можливість поставити запитання під час занять, а викладачеві – відповісти на запитання чи дати завдання, щоб оцінити якість освоєння матеріалу. Найпоширеніші платформи для організації онлайн-конференцій та відеозв'язку: Zoom, Google Meet, Skype Group Calls, Microsoft Teams тощо.

Асинхронний режим зворотного зв'язку означає передачу та отримання інформації у зручний час для кожного учасника освітнього процесу незалежно один від одного.

Цифрові технології організації асинхронного зворотного зв'язку:

1. Електронна пошта. Один із перших засобів комунікації в мережі інтернет і досі активно використовується учасниками освітнього процесу. Переваги використання електронної пошти в освіті: простота, надійність і зручність користування; масове охоплення інформацією здобувачів освіти; можливість отримувати відповіді на завдання; можливість створювати розсилки та передачу різноманітної інформації у прикріплених файлах тощо. Однак цей вид організації зворотного зв'язку має і свої недоліки: не підходить для колективного обговорення питань; існує ймовірність потрапляння листа до спаму; не має точного способу підтвердження отримання матеріалів іншою стороною тощо.

2. Платформи дистанційного навчання, зокрема, Moodle та сервіс для створення віртуальних класів Google Classroom. Платформи дистанційного навчання надають безліч можливостей, серед яких: можливість розмістити на платформі навчальний матеріал у різних форматах; здійснювати тестування та опитування студентів; для студентів – пересилати виконані завдання для перевірки тощо. Платформа Moodle надає викладачеві широкий набір інструментів, у тому числі спеціальні інструменти організації комунікацій між учасниками освітнього процесу: форум, чат та електронна пошта. Форум – використовується при обговоренні питань, що виникають при вивченні курсів, повідомлень та ін. Повідомлення на форумі доступні для всіх студентів. Чат – засіб для спілкування в режимі реального часу; дозволяє викладачу швидко, в режимі реального часу встановити контакт зі студентами, проводити консультації або семінари. Сервіс Google Classroom надає викладачеві можливість публікації інформаційних оголошень для всіх учасників класу у стрічці курсу, а також залишати коментарі до завдань та перевірених робіт. Студенти також можуть коментувати оголошення, публікувати матеріали у стрічку класу, а також відповідати викладачу на коментарі своїх робіт. Сервіс Gmail також надає викладачам можливість надсилати електронні листи до одного чи багатьох студентів в інтерфейсі Google Classroom. Переваги використання сервісів дистанційного навчання для організації зворотного зв'язку: сервіси дозволяють викладачу коментувати хід виконання завдань; надають можливість встановлення дедлайнів виконання робіт; оцінювання робіт в режимі онлайн; можливість налаштування сповіщень через електронну пошту тощо.

3. Сервіси проведення анкетування, зокрема, за допомогою додатка Google Forms. На практиці цей додаток дозволяє отримати актуальний зворотний зв'язок від учасників освітнього процесу щодо його організації через створені опитувальники, анкети, а також для проведення контролю знань студентів.

4. Хмарні сервіси (Office365, Google) для спільної роботи студентів та викладачів.

Переваги використання сервісів Google: надають можливість колективної роботи з диском, папками, документами; доступ до об'єктів може бути налаштований залежно від мети використання в освітньому процесі; під час роботи з документами студенти та викладачі мають можливість вносити спільні правки та залишати коментарі; викладач може перевіряти, хто працював з документом, вносив правки та коментував документ тощо.

5. Месенджери (WhatsApp, Facebook Messenger, Telegram, Viber тощо). Месенджери мають ряд переваг, які є передумовою їх використання у навчальному процесі саме для організації зворотного зв'язку: легкість у використанні забезпечує оперативність спілкування; можливість створення чатів та організація групової роботи; постійна взаємодія між учасниками освітнього процесу у зручний для них час; оперативність отримання відповідей на повідомлення; можливість відстежити, ким були прочитані повідомлення; можливість надати

студентам, які не мають змоги у сучасному стані очно відвідувати заняття, консультаційну підтримку щодо виконання самостійних робіт тощо.

Месенджери можуть бути використані з метою організації зворотного зв'язку у вигляді: групових обговорень теоретичних питань; отримання консультацій; оголошень результатів виконання контрольних робіт та завдань для самостійного опрацювання; оголошень у змінах у навчальному процесі; оголошень підсумкових рейтингів тощо. Використання групових чатів звільняє викладача від відповіді на одні й ті ж організаційні та консультаційні питання, які виникають у студентів заочної форми навчання або у студентів, які навчаються за індивідуальним графіком.

Разом з перевагами використання месенджерів для організації зв'язку існують і недоліки: студенти не розділяють поняття робочий / вихідний день, робочий / особистий час викладача; вимагають уваги у будь-який зручний для них час; відсутність етикету привітань та прощань; відсутність стилю ділового письма при спілкуванні в чаті тощо.

Для отримання миттєвого зворотного зв'язку, демонстрації отриманих результатів в режимі реального часу допоможуть такі інструменти як Mentimeter та Slido. Для організації оцінювання результатів навчання: Kahoot!, Quizizz, Plickers тощо. Інструменти створення інтерактивних презентацій з можливістю організувати вивід запитань на слайд презентації, з якою працює студент: PearDeck for GoogleSlides, Nearpod тощо.

Для організації зворотного зв'язку протягом семестру особисто використовуються: для очного спілкування – платформа Zoom; для проведення тестувань – платформа Moodle; для інтерактивної перевірки виконаних робіт та інформування про помилки – Moodle, Google Classroom, Google-таблиці; для організації постійного оперативного інформування та зв'язку з групою – груповий чат на час вивчення дисципліни в одному з месенджерів, Viber або Telegram; для повідомлення результатів академічних досягнень – Google-таблиці та месенджери.

Основними чинниками встановлення результативного зворотного зв'язку є: доступність та зрозумілість; справедливість та чесність; збалансованість та доцільність; точність і спрямованість на конкретну дію або продукт діяльності; своєчасність та оперативність тощо [4].

Отже, зворотний зв'язок між учасниками освітнього процесу є: найзручнішим способом надання оперативної інформації, яка необхідна для результативного управління навчальним процесом; важливим елементом навчального процесу незалежно від форми організації навчання і який впливає на результативність, успішність навчання та мотивацію студентів. Цифрові технології надають різні інструменти для реалізації зворотного зв'язку у закладах вищої освіти. Ефективність використання таких інструментів залежить від бажання та наявності цифрових компетентностей викладача до впровадження в освітньому процесі.

Однак, варто відзначити, що якими б ефективними не були б сучасні цифрові технології, які б результативні можливості не надавали, все одно ніщо не замінить безпосереднє спілкування викладача та студента.

Список використаних джерел:

1. Єсіна О.Г., Деякі аспекти формування цифрової компетентності студентів ЗВО. Забезпечення якості вищої освіти: проблеми та перспективи розвитку : матеріали V Міжн. наук.-метод. конф. (м. Одеса, 3-4 лютого 2022 р.). Одеса : ОНЕУ, 2022. С. 322-324.

2. МОН. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchannya/zmishanenavchannia-bookletsreads-2.pdf>

3. Making the most of feedback. URL: <https://www.sheffield.ac.uk/academic-skills/study-skills-online/feedback>.

4. Нуржинська А. Фідбек у вищій освіті: як створити якісний зворотний зв'язок. URL: <http://gohigher.org/fidebk-u-vyshchiy-osviti-yak-stvoryty-jakisnyi-zvorotniy-zvyazok>.